

خلاصه

در ماه جولای سال 2016، داکتر اسدالله حنیف بلخی، وزیر معارف، از کمیته نظارت و ارزیابی برای انجام یک ارزیابی آسیب پذیری در برابر فساد اداری وزارت معارف درخواست نمود. این ارزیابی آسیب پذیری در برابر فساد اداری به سطح وزارت یا (MVCA) عبارت از نخستین ارزیابی جامع آسیب پذیری ها در برابر فساد اداری در سرتاسر تمام وزارت می باشد.

کمیته نظارت و ارزیابی آسیب پذیری ها در برابر فساد اداری در وزارت معارف را با جزئیات مورد بررسی قرار داده است. کمیته نظارت و ارزیابی با معلمان، سرمعلمین، مدیران مکاتب، اعضای شورای مکاتب، آموزگاران معلمین، منسوبین وزارت معارف در سطوح مرکزی، ولایتی و ولسوالی، تمویل کننده گان و سایر دست اندرکاران، و با شماری زیادی از والدین و شاگردان صحبت نموده است. کمیته نظارت و ارزیابی در مجموع 542 مصاحبه فردی و 160 مصاحبه گروهی انجام داده است که شامل ولایت کابل و 9 ولایت دیگر مانند بدخشان، بلخ، فاریاب، غزنی، هرات، خوست، بامیان، پنجشیر و ننگرهار می گردند. قابل یاد آور است که ارزیابی متذکره به تعداد 138 باب مکتب را نیز تحت پوشش قرار داده است.

آنچه را که اعضای جامعه در رابطه به تجربه فساد اداری در معارف در جریان مصاحبه های خویش با کمیته نظارت و ارزیابیدرمیان گذاشته اند، خیلی ها نگران کننده میباشند. این مساله خیلی ها حایز اهمیت میباشد تا دیدگاه های متذکره درک گردند و پیامد های ناگوار فساد اداری در کشور شناسایی گردند. با استفاده از این تحلیل که مبتنی به تجارب زنده مستفیدین خدمات میباشند، پالیسی سازان/قانونگذاران قادر خواهند گردید، تا در راستای تغییرات مثبت، موثر و پایدار گام های با مفهومی را بردارند.

یافته های اساسی:

کمیته نظارت و ارزیابی تمام مصاحبه ها را با توجه به آسیب پذیری های مشخص فساد اداری شناسایی شده، تحلیل نموده اند. این آسیب پذیری ها از مشکلاتی که در سطح مکاتب وجود داشته اند مانند ارتشاء و فساد در عرصه تعدیل شهادتنامه های مکاتب، تا مشکلاتی که در سطح وزارت وجود داشته اند مانند فساد در اعمار مکاتب و توزیع کتب درسی، را تحت پوشش قرار میدهند. یکی از جدی ترین آسیب پذیری ها در برابر فساد اداری عبارت از تقرر معلمین بر اساس نفوذ، پرداخت رشوه و نیپوتیزم، نه بر مبنای شایستگی میباشند که در سرتاسر کشور گسترش یافته است. به طور خلاصه میتوان گفت که روند تقرر معلمین وسیعاً آلوده با فساد میباشند. این پدیده، به عنوان یکی از بزرگترین مشکلات در برابر تعلیم شاگردان در کشور پنداشته میشود.

از اینرو میتوان گفت که قلب مشکلات فساد اداری در وزارت معارف عمدتاً مسائلی چون فساد در روند تدارکات و یا موجودیت معلمین خیالی نمیشاند، بلکه این اطفال، خانواده ها، معلمین و سایر اعضای جامعه میباشند که چیزهای زیادی را بنابر موجودیت یک سیستم آموزشی غیر موثر از دست داده اند، که به طور مستقیم آنعده هموطنان مان را به چالش می کشانند که اراده آموزش در محل عرضه خدمات دارند. در نتیجه آن، جوامع به طور گسترده اعتماد خویش را بالای سیستم متذکره از دست میدهند.

"یک حمله انتحاری برای ما چیز خطرناک نیست، زیرا اثر آن تعداد کمی از مردم زنده گی خویش را از دست خواهند داد. مادران افغان فرزندان دیگری به دنیا خواهند آورد. اما این معلمین غیرمسلکی و بدون دانش اند، که برای ما خطرناکتر از آن اند، زیرا آنها آینده افغانستان را از بین میبرند."

نقل قول یکی از والدین شرکت کننده در مصاحبه گروهی

سایر یافته های عمده:

- وزارت با ساختار بزرگ و اینگونه پیچیده گی، همیشه در برابر سطح بلند فساد اداری آسیب پذیر خواهد بود. وزارت متذکره به عنوان بزرگترین مرجع استخدام کارمندان ملکی در سطح کشور پنداشته میشود، که حاوی نزدیک به 262,000 تن کارمند بوده و به عبارت دیگر 68 درصد کارمندان دولت را استخدام نموده است. از اینرو، وزارت به عنوان نخستین هدف برای آنعده کسانی شمرده میشوند که در پی دریافت بست های دولتی برای دوستان، اقارب، همکاران و فرزندان همکاران خویش اند. و وزارت معارف، از مدت ها بدینسو قادر به مقاومت در برابر اینگونه فشار ها نبوده اند.
- میزان گسترده ای نفوذ جانبداری/نیوتیزم به سطح وزارت متذکره وجود دارد. تا زمانیکه اینگونه مداخلات (به هدف استخدام قوی) متوقف نگردند و یا هم بگونه چشمگیری محدود نگردند، دشوار خواهد بود تا کدام بهبود قابل ملاحظه ای در روند آسیب پذیری در برابر فساد اداری در راستای تقرر معلمین به چشم آید.
- نصاب تعلیمی مکاتب بسیار وسیع میباشد که منجر به آسیب پذیری در برابر فساد گردیده است، زیرا معلمین تلاش میورزند تا شاگردان را بگونه نادرست برای سپری نمودن امتحان کانکور آماده نمایند.
- طوری به نظر میرسد که تعداد مقامات اصلاح طلب که خواهان رویدست گرفتن اصلاحات در وزارت معارف باشند و یا هم قادر به انجام آن باشند، انگشت شمار اند.
- عدم ارتباط و هماهنگی میان فارغ التحصیلان جدید و مراکز تعلیمی به احتمال زیاد از عوامل گسترده فساد اداری پنداشته میشوند. حدود 75 درصد فارغ التحصیلان انستیتویت های تربیه معلم، قادر به دریافت کار به عنوان معلم، نمیشاند.
- سیستم های بازرسی، تفتیش، نظارت یا غیر موثر اند و یا هیچ وجود ندارند.

- در مورد مشکلات در سیستم مدیریت معلومات معارف، کمیته نظارت و ارزیابی با استفاده از مکاتبی که از آن دیدار به عمل آورده است، به مقایسه معلومات ثبت نام و حاضری مکاتب پرداخت. معلومات سیستم مدیریت معلومات معارف با معلومات ثبت نام برای سال های 1392 و 1395 خیلی نزدیکی با همدیگر داشت، الی نزدیک به دو در صد. اما وقتی معلومات واقعی با معلومات سیستم مدیریت معلومات معارف مقایسه گردید، معلومات سیستم مدیریت معلومات معارف نسبت به معلومات واقعی در مورد حاضری شاگردان به شکل اوسط تخمین 23 در صد بالا زده بود. در حالی که این رقم بدلیل کوچک بودن نمونه قابل تعمیم نیست، این تفاوت نشان دهنده آنست که ارقام تا حد زیادی معروف به فساد است.

گام بعدی:

کمیته نظارت و ارزیابی پیشنهاد مینماید تا در کشور، به سطح کابینه، در سطح رهبری معارف، و در ولایات، ولسوالی ها و اهالی مکاتب، گفتمان های راه اندازی گردند تا از یافته های کمیته نظارت و ارزیابی حمایت گسترده بعمل آید و به تغییرات بزرگی که از جانب کمیته نظارت و ارزیابی پیشنهاد گردیده اند، جزییات بیشتر علاوه گردند.

سفارشات:

کمیته نظارت و ارزیابی به تعداد 66 مورد را سفارش ه نموده و آنها را به 10 مورد ذیل دسته بندی نموده است:

1. **مسئولیت های محلی:** سفارش اصلی این است که اهالی مکاتب (مردم محل)، نه ریاست های معارف، باید مسئولیت اصلی گزینش معلمین خویش را بر عهده بگیرند.
2. **اصلاحات سازمانی:** سفارشات اصلی در رابطه به اختصار تشکیلات گسترده وزارت معارف میباشد، تا نحوه مدیریت و رسیدگی نهادهای متذکره بهبود یابد و در نتیجه در برابر فساد اداری کمتر آسیب پذیر باقی بماند؛ آموزش های تخنیکی و فنی حرفوی به عنوان یک نهاد مستقل خارج از وزارت معارف عرض اندام نماید و در میکانیزم گزینش معلمین اصلاحات لازم وارد گردند و بالاخره حجم نصاب تعلیمی کاهش یابد.
3. **تغییر موفقانه ساختار وزارت معارف:** کمیته نظارت و ارزیابی یک رویکرد دوبعدی را پیشنهاد مینماید: در سطح محلی، تسریع بخشیدن فعالیت ها در راستای مشارکت شوراهای محلی در تقرر معلمین و حمایت گسترده از شبکه های که اصلاحات را به ارمان میآورند. در سطح مرکزی، با تغییر و ایجاد یک ساختار رسمی، توام با نیروی کاری تمام وقت، با حمایت نیرومند از جانب کابینه و ایجاد یک میکانیزم واضح که بر مبنای آن بتوان بهبود و موفقیت در عرصه تقرر شفاف معلمین را اندازه گیری نمود. به همین ترتیب کمیته نظارت و ارزیابی سفارش مینماید، تا تقرر از طریق ارتقاء ظرفیت بر مبنای نتایج یا (CBR) گسترش یابد و حمایت از معلمین، طوریکه در استراتژی یک پلان ملی معارف یا (NESP III) بازتاب یافته است، توسعه یابد.
4. **تغییرات قانونی:** کمیته نظارت و ارزیابی سفارش می نماید تا رهبری وزارت معارف، یک پالیسی جدیدی را برای مبارزه با فساد

اداری، ایجاد و تطبیق نماید.

5. **نشانه های تغییرات فوری:** کمیته نظارت و ارزیابی به این باور است که دو نوع اقدامات ذیل: ایجاد یک میکانیزم برای پاسخگویی محلی در عرصه تقرر معلمین و ایجاد یک مرجع مستقل رسیده گی به شکایات در مورد فساد اداری در وزارت معارف، می توانند به عنوان نشانه های نیرومند تغییرات مثبت در نهاد متذکره عنوان گردند. به همین ترتیب کمیته نظارت و ارزیابی سفارش می نماید، تا وزارت معارف به مردم اطمینان دهد که از طریق یک استراتژی جدید مبارزه با فساد اداری، و تلاش های مستمر در راستای تعقیب عدلی مقامات آلوده با فساد اداری در وزارت متذکره، مبارزه با فساد اداری را در صدر اولویت های خویش قرار داده است.

6. **اقدامات جامعه بین المللی:** کمیته نظارت و ارزیابی سفارش مینماید تا تمویل کننده گان به سرعت حمایت خویش را از اقدام جدید وزارت معارف که همانا تمرکز روی مبارزه با فساد اداری و نظارت مستقل میباشد، به عنوان یک بستر مناسب برای ارتقاء کیفیت معارف و گسترش برنامه های موفقیت آمیز، مانند فعالیت های ارتقاء ظرفیت یا (CBA)، را اعلام بدارند.

7. **بهبود سیستم ها و روند نظارت مستقل:** کمیته نظارت و ارزیابی سفارش می نماید تا سیستم مدیریت معلومات آموزش یا (EMIS) و سیستم مدیریت منابع بشری شامل در آن، تقویت یابد. به همین ترتیب کمیته نظارت و ارزیابی بهبود جامع میکانیزم های نظارتی را نیز سفارش میدارد: الف) تقویت جدی بخش های تفتیش داخلی وزارت معارف، ب) ایجاد یک مرجع نظارتی مستقل برای کیفیت و اجراء معارف، ج) ایجاد یک مرجع مستقل برای نظارت از شفافیت در تقرر معلمین.

8. **افزایش شفافیت:** کمیته نظارت و ارزیابی سفارش مینماید تا وزارت معارف یک ابتکار عمده را رویدست گیرد تا فعالیت های آن بیشتر شفاف گردند، بگونه ای که بتواند طی سه سال آینده به عنوان شفاف ترین وزارت در چهارچوب دولت عرض اندام نماید.

9. **اعمال قانون بگونه گسترده تر:** کمیته نظارت و ارزیابی سفارش مینماید تا لوی خاارنوالی رسیده گی به پرونده های فساد اداری در وزارت معارف را بطور فعال انجام دهد.

10. **بدیل های مبتنی بر بازار:** کمیته نظارت و ارزیابی برای خرید کتب درسی توسط شاگردان و والدین یک راه حل مبتنی بر بازار (رسید مالی) را سفارش مینماید.

ابراز قدردانی:

کمیته نظارت و ارزیابی از آنعده افرادی که مصاحبه انجام داده است، منجمله مقامات، والدین، معلمین و شاگردان که وقت خویش را آزادانه اختصاص دادند و شدیدآ علاقمند به این بوده اند تا کمیته را در راستای انجام این مطالعه همکاری نمایند، قدردانی می نماید.

همه ایشان به صراحت خاطر نشان ساخته اند که تعلیم برای آینده خانواده ها و کشور ایشان از اهمیت خاصی برخوردار بوده و از اینرو یک اولویت مهم برای ملت پنداشته میشود.